

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-11-17

Ärendenummer SLK-2023-00824

Handläggare

Karin Wallquist

Telefon: 031-368 02 92

E-post: karin.wallquist@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Socialdepartementet - betänkandet Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen av betänkandet Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen, i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Socialdepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har mottagit en remiss från Socialdepartementet, slutbetänkande Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen. Remissen ska vara besvarad och åter till Socialdepartementet senast 2023-12-27.

Utredningen har haft i uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot flera statliga myndigheter. För att få en heltäckande bild har utredningen även omfattat kommuner och arbetslöshetskassor i kartläggningen och förslagen. Syftet med översynen är att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering för att därigenom minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i de ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av myndigheterna.

Stadsledningskontoret instämmer i att det är viktigt att stärka arbetet med att hindra felaktiga utbetalningar och se till att befintliga resurser tilldelas dem som har behovet. Det kan öka tilliten till välfärdssystemet. Stadsledningskontoret anser att förslagen ger statliga myndigheter starkare verktyg. Utredningens förslag som avser kommuners möjligheter att hindra dessa brott kommer att bidra i viss utsträckning så kommuner riskerar att fortsatt sakna de möjligheter som behövs. De delar som främst berörs är ekonomiskt bistånd och personlig assistans. Stadsledningskontoret kan konstatera att stadens erfarenhet i dag inom arbetet med både ekonomiskt bistånd och personlig assistans är att det saknas tillräckliga verktyg för att identifiera bidragsbrott där det finns misstanke. Stadsledningskontoret erfar att de som vill utnyttja möjligheten till bidragsbrott söker sig till de svaga länkarna i systemet. Det riskerar att brottsligheten flyttar från statliga bidrag till de kommunala. Stadsledningskontoret bedömer att förslagen i utredningen kan medföra risker för överväldning av kostnader för bidragsbrott från staten till kommunerna.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Intentionerna med utredningen är att skydda och stärka välfärdssystemet, särskilt de bidrag som omfattas av bidragsbrottslagen. Där ibland omfattas personlig assistans, ekonomiskt bistånd och bostadsanpassningsbidrag som utreds inom kommuner.

Den svenska förvaltningen bygger på öppenhet, tillgänglighet, tillit och transparens, något som tidigare har lyfts fram som en faktor som hämmar korruption. Erfarenheterna har dock visat att öppenheten kan utnyttjas av kriminella aktörer för att dra nytta av de svenska välfärdssystemen. Syftet med förslagen i betänkandet Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen är att täppa till hålen i systemen för att säkerställa att bidragen går till rätt person.

Slutsatser av utredningens kartläggning visar att cirka 15 miljarder kronor betalats ut felaktigt i form av olika förmåner och stöd under 2021. Av de felaktiga utbetalningarna beräknas upp emot hälften vara avsiktliga. 10 procent av dessa misstänkta bidragsbrott polisanmäls vilka har en uppklaringsgrad om 40 procent. Mindre än 1,5 procent av lagförda bidragsbrott avser grova bidragsbrott.

Stadsledningskontoret instämmer i att kontroller måste skärpas för att förhindra missbruk av offentlig service. Detta innebär att högre krav ställs på klienter och att handläggning av ärenden blir mer tidskrävande, vilket måste vägas mot klienters behov av snabb handläggning.

Förslaget i slutbetänkandet om att införa ett system med bidragsspärr innebär att den som döms eller har meddelats strafföreläggande för bidragsbrott av normalgraden eller för grovt bidragsbrott, ska meddelas en bidragsspärr under en bestämd tid. Bidragsspärren träffar samtliga förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen, utom ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) samt bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande asylsökande med flera som utgör yttersta skyddsnätet för personer med tillfälliga försörjningsproblem. Beslutade myndigheter får dock medge undantag från en beslutad bidragsspärr, om det finns särskilda skäl.

Om en enskild får en bidragsspärr, och därför inte kan få några andra förmåner och stöd, kan det innebära att han eller hon behöver ansöka om ekonomiskt bistånd. Ett ökat antal ansökningar om ekonomiskt bistånd kan leda till en ökad ekonomisk och administrativ börda för kommunerna.

Både i delbetänkandet och slutbetänkandet finns förslag om ett administrativt sanktionssystem och bidragsspärr som bedöms innebära att nya arbetsuppgifter tillkommer och nyrekrytering av personal kan komma att krävas.

Betänkandet föreslår att Försäkringskassan och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ska utreda om kommuner kan få tillgång till uppgifter från sanktionssystemet och meddelande om bidragsspärrar via SSBTEK, digital tjänst för ekonomiskt bistånd. Om uppgifter ska vidareförmedlas via SSBTEK bedöms SKR få ökade kostnader för utveckling av tjänsten. Dessa ökade kostnader kommer då finansieras genom avgifter för de kommuner som använder tjänsten.

Kommunen fattar beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade i form av biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade

assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Här är det de beslut som omfattar ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans som kommer att kunna bli aktuella för bidragsspärr. Dessa beslut fattas i dag dels för dem som endast har assistans enligt LSS av kommunen, dels för dem som väntar på beslut om assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken från Försäkringskassan. Det kan omfatta stora behov av stöd och generera miljonbelopp. I de fall bidragsspärr utfaller och den enskildes behov av stöd kvarstår, är det kommunen som har skyldighet att bistå den enskilde enligt 2 kap § 1 SoL. Förutom lidande för den enskilde, kan det innebära att kommunen behöver bevilja ansökan om annan insats enligt LSS eller Socialtjänstlagen och det kan i sin tur medföra kostnader. I de fall staten i form av Försäkringskassan har hela eller delar av ansvaret för personlig assistans enligt LSS eller för assistansersättning genom socialförsäkringsbalken, kan stadsledningskontoret se risker för överväldning av kostnader till kommunen.

Vidare kan stadsledningskontoret konstatera att en beslutad bidragsspärr innebär att den enskilde normalt inte kommer få några förmåner och stöd utbetalade till sig även om han eller hon annars hade varit berättigad till det. På så sätt innebär bidragsspärren att statens totala kostnader minskar motsvarande de utbetalningar som annars skulle ha gjorts under spärrtiden.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Intentionerna med utredningens förslag är som tidigare nämnts att skydda och stärka välfärdssystemet, särskilt de bidrag som omfattas av bidragsbrottslagen.

Stadsledningskontoret konstaterar att av de som enligt kartläggningen under 2021 lagförts för bidragsbrott är andelen kvinnor som lagförs för bidragsbrott som huvudbrott betydligt högre än för annan brottslighet, vilket kartläggningen menar sannolikt beror på att det är fler kvinnor än män som har tillgång till förmåner och stöd från välfärdssystemen. Det är ovanligt att personer under 20 år lagförs för bidragsbrott. De flesta lagförda för bidragsbrott är mellan 30 och 49 år. Den övervägande majoriteten av dem som lagförs för bidragsbrott är sedan tidigare ostraffade. Andelen lagföringsbeslut där den lagförde har haft tre eller fler lagföringar sedan tidigare ligger på mellan 6 och 10 procent varje år.

Utredningen hänvisar till Brå som under 2016 genomförde en studie om bedrägeri- och bidragsbrottslighet som visade att gärningspersonerna grovt utgjorde tre kategorier. Den dominerande kategorin har låg förståelse för regler, slarvar eller genomgår en personlig kris kopplat till missbruk, skulder eller arbetslöshet. Den andra kategorin utnyttjar systemen mer systematiskt och den tredje kategorin har en brottsplan och använder företag som brottsverktyg. Stadsledningskontoret ser att vid införandet av förslag i utredningen kan utvecklingen av bidragsbrott fortsatt följas för att se effekter av förslagen.

Personlig assistans har den som på grund av funktionsnedsättning ansökt om och beviljats stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Nya insatser kan beviljas upp till 66 ålder och utökas inte i omfattning efter det. Stadsledningskontoret konstaterar att de förslag som utredningen ger kan på olika sätt träffa den enskilde med

insatsen i form av ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, assistenter eller assistansbolag.

Försörjningsstödet är avsett att vara det yttersta skydds nätet för personer med tillfälliga försörjningsproblem. Stödet utgår bara till den som inte kan försörja sig på annat sätt.

Stadsledningskontoret konstaterar att kommunen oavsett bidragsspärr har ansvar för socialtjänsten vilket enligt 2 kap. 1 § 1 st. SoL uttrycks enligt följande: "Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän."

Stadsledningskontoret stödjer utredningens förslag om undantag från bidragsspärr. Utredningen menar även att barn som är straffmyndiga kan komma att hållas ansvarig för bidragsbrott och även beläggas med bidragsspärr. Det vanligaste är sannolikt att ett barn drabbas indirekt av en bidragsspärr om en vuxen som uppbär olika förmåner eller stöd knutna till barnet erhåller spärren. Stadsledningskontoret betonar att den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter behöver följas, liksom de konventioner som särskilt ska skydda barns och personers med funktionsnedsättning rättigheter. Det innebär bland annat att ta hänsyn till barnets bästa vid bedömningen av om det finns särskilda skäl att medge undantag för bidragsspärr. Utredningen menar att rättigheterna enligt barnkonventionen kan inskränkas om det finns motstående intressen som väger lika tungt eller tyngre. Stadsledningskontoret emotsätter sig utredningens generella bedömning att intresset av att skydda välfärdssystemen är ett sådant tungt vägande intresse och systemet med bidragsspärr är en viktig åtgärd för detta syfte.

Stadsledningskontoret ser idag att det begås fusk som hotar att skada tilliten till välfärdssystemet. Kommunen behöver fler möjligheter för att förhindra och upptäcka dessa brott, i samarbete med andra statliga myndigheter som Försäkringskassan, Skatteverket och polismyndigheten. Dagens situation påverkar stadens relation till invånarna och deras relation till varandra negativt. Stadsledningskontoret bedömer att förslagen i utredningen skulle kunna bidra till att stoppa en negativ utveckling av bidragsbrott och inverka positivt på invånarnas sociala relation mellan varandra och stadens verksamheter. Att stärka arbetet med att hindra felaktiga utbetalningar och se till att befintliga resurser tilldelas dem som har behovet är ett steg i rätt riktning.

Bilagor

1. Sammanfattning av betänkandet Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)
2. Förslag till yttrande

Ärendet

Socialdepartementet har översänt en remiss 2023-09-26, slutbetänkande Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52) som ska besvaras senast 2023-12-27.

Beskrivning av ärendet

Stadsledningskontoret har berett ärendet i samarbete med representanter från socialförvaltning Nordost, Socialförvaltningen Sydväst och förvaltningen för funktionsstöd. Dialog har även förts med representant från Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Stockholms Stad.

Förslag till yttrande utgår ifrån de bedömningar och förslag som främst berör personlig assistans samt till ekonomiskt bistånd. Svaren utgår ifrån de utmaningar och förutsättningar som finns i Göteborgs Stad.

Förutsättningar för Göteborgs Stad

Göteborgs Stad har, via förvaltningen för funktionsstöd, 219¹ verkställda beslut om personlig assistans år 2022. Inom verksamheten för personlig assistans har uppmärksamats olika former att utmaningar som bland annat otillräcklig kontroll av identitet av den enskilde samt av ombud, misstankar om falska eller felaktiga intyg, kan ej göra oanmälda hembesök för att kontrollera för till exempel simulerat stödbehov, misstankar om att utförare redovisar till både Försäkringskassa och kommun samt att assistansanordnare som får indraget tillstånd öppnar nytt bolag. Förvaltningen arbetar utifrån sina förutsättningar med dessa utmaningar men behöver bättre verktyg.

I förhållande till personlig assistans behöver beaktas huvudmannaskapsutredningen² som innehåller förslag som kan komma att innebära flytt av ansvar för att fatta beslut om personlig assistans från kommun till stat. Utredningen menar även att kommunen ska ha kvar ansvar för att utföra personlig assistans samt att följa upp insatsen. Utredningen föreslår att det statliga huvudmannaskapet ska träda i kraft den 1 januari 2026 och att de kommunala besluten om personlig assistans från detta datum ska föras över löpande till Försäkringskassan. Beslut om utredningens förslag kommer att påverka kommunens ansvar i förhållande till bidragsbrott inom personlig assistans.

Allt färre göteborgare har behov av ekonomiskt bistånd, 2022 var det cirka 12 600³ vuxna personer. Inom socialförvaltning Nordost bedrivs sedan september 2022 ett strukturerat arbete med att utreda misstänkt felaktiga utbetalningar inom ekonomiskt bistånd, FUT. Där arbetar handläggare med särskilt fokus på detta uppdrag. Samtliga socialförvaltningar har sedan 2023 i uppdrag att arbeta med felaktiga utbetalningar men har kommit olika långt i utvecklingen av arbetet. Socialförvaltning Nordost rapporterar att de hittills, november 2023, genomfört 48 utredningar och har 65 ärenden som väntar på att utredas. Hittills i år har de fattat beslut om sammanlagt cirka 5 miljoner kronor i återkrav, men totalt har de bedömt att det utgått ca 10 miljoner kronor felaktigt. De har gjort 30 polisanmälningar under 2023. I arbetet ser handläggarna utmaningar som försvårar arbetet.

---

¹ Kolada, en tjänst från RKA (Rådet för främjande av kommunala analyser). RKA är en ideell förening med svenska staten och Sveriges Kommuner och Regioner som medlemmar.

² Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans- Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet SOU 2023:9

³ Socialtjänstrapport 2023, Individ- och familjeomsorgen i Göteborgs Stad.

Det handlar bland annat om sekretess vad gäller att inhämta eller lämna ut information i förhållande till andra myndigheter, begränsningar gällande möjligheten att få pengar åter från den enskilde samt begränsningar i utredningskapacitet hos polisen i samband med att kommunen gjort polisanmälan.

Utredningens uppdrag

Utredningen har haft i uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Syftet med översynen är att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering för att därigenom minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i de ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av myndigheterna. För att få en heltäckande bild har utredningen även omfattat kommuner och arbetslöshetskassor i kartläggningen och förslagen. Redovisningen av uppdraget har omfattat två betänkanden.

Delbetänkandet omfattade förslag om ett administrativt sanktionssystem

En delredovisning, Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott, överlämnades till regeringen i juni 2022 och remitterades sedan. Delbetänkandet innehöll förslag om ett administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta bidragsbrott. Om förslaget går igenom innebär det hantering av helt nya typer av ärenden. Göteborgs Stad besvarade remissen och menade att det är positivt med insatser mot välfärdsbrott samt att utredningen har kommit att omfatta kommuner. Staden ställde sig också positiv till de förslag som rör samverkan mellan statliga myndigheter, arbetslöshetskassor, kommuner samt SKR. Däremot bedömde Göteborgs Stad att det administrativa sanktionssystem som föreslogs kan vara svårt att tillämpa på de bidrag till enskilda individer som kommunerna beslutar om, framför allt på ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Det finns en risk att sanktionssystemets förväntade effekter inte kommer att överväga de resurser som administrationen av avgiften kommer att ta för stadens verksamheter.

Slutbetänkande lämnar förslag som innebär utökad tillgång till uppgifter samt bidragsspärr

I slutbetänkandet, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen, menar utredningen att avsikten är att föreslå åtgärder som, tillsammans med de förslag som lagts i delbetänkandet, kommer att stärka arbetet med att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra brott riktade mot välfärdssystemen. På så sätt kan välfärdssystemen få ett förstärkt och effektivt skydd mot brottsliga angrepp. Utredningen har fokuserat på att lämna förslag som på olika sätt rör de förmåner och stöd som utbetalas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, kommuner och arbetslöshetskassor och som omfattas av bidragsbrottslagen.

Här beskrivs övergripande utredningens bedömningar och förslag. För ytterligare förslag hänvisas till sammanfattning, se bilaga 1, eller betänkandet som helhet.

Ett hållbart och effektivt brottsförebyggande arbete

Utredningen lämnar förslag om att vissa beslutande myndigheters brottsförebyggande arbete bör regleras.

Robusta och enkla regelverk

Förslagen handlar om hur välfärdssystemens regelverk bör utvecklas genom olika åtgärder, alla med syfte att stärka välfärdssystemens motståndskraft mot brott. Dessutom

ser utredningen att flera utredningar kan behöva tillsättas för att se över befintliga stöd- och förmånssystem.

Utökade möjligheter till uppgiftsinhämtning

Förslagen innebär att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att kunna inhämta uppgifter om en annan fysisk person än den försäkrade och även uppgifter om juridiska personer. Utredningen föreslår också utökade möjligheter för dessa myndigheter att inhämta uppgifter från banker när det finns misstanke om felaktigheter. Utredningen föreslår även att kommunerna ska kunna inhämta vissa uppgifter om inkomst från Skatteverket. Genom att berörda myndigheter och kommuner i större utsträckning kan inhämta uppgifter direkt från andra aktörer än den enskilde som vill ta del av en förmån, kan felaktiga utbetalningar som har sin grund i att enskilda avsiktligt lämnar oriktiga uppgifter eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden förhindras. Utredningen bedömer att behovet av att behandla dessa personuppgifter stå i proportion till det ingrepp i den personliga integriteten som behandlingen kan innebära för den enskilde.

Ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter

De som beslutar om sanktionsavgifter ska underrätta Utbetalningsmyndigheten om beslutet så att uppgifter kan tas in i sanktionsavgiftsregistret. Uppgifter i sanktionsavgiftsregistret ska omfattas av sekretess och får bara lämnas ut på begäran av vissa aktörer och av den som förekommer i registret.

Ett system med bidragsspärr

Utredningen föreslår att det införs ett system med bidragsspärr på välfärdssystemens område som omfattar samma förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. Den som av allmän domstol döms eller av åklagare meddelas ett strafföreläggande för bidragsbrott av så kallad normalgraden eller grovt bidragsbrott ska meddelas en bidragsspärr. En spärrtid föreslås på mellan sex månader och tre år. Enligt förslaget ska en meddelad bidragsspärr omfatta samtliga förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen med undantag för ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande med flera. Det finns möjlighet att ansöka om undantag på grund av särskilda skäl hos den myndighet, kommun eller arbetslöshetskassa som beslutar om en förmån eller ett stöd.

Utredningen föreslår att författningsförslag med anledning av systemet med administrativa sanktionsavgifter ska träda i kraft den 1 juli 2024. Författningsförslag som gäller brottsförebyggande arbete, robusta och enkla regelverk samt uppgiftsinhämtning ska träda i kraft den 1 januari 2025. Författningsförslag med anledning av systemet med bidragsspärr ska börja gälla den 1 januari 2026.

Stadsledningskontorets bedömning

Utredningen handlar i stort om att stärka de statliga myndigheternas arbete med att motverka bidragsbrott inom välfärdsområdet.

Stadsledningskontoret har i samarbete med representanter från förvaltningen för funktionsstöd samt socialförvaltning Sydväst och socialförvaltning Nordost fokuserat på att bedöma och ge synpunkter på de förslag som berör kommunen som mest, särskilt i avseende personlig assistans enligt LSS samt ekonomiskt bistånd enligt SoL.

Sammanfattningsvis instämmer stadsledningskontoret i att det brottsförebyggande arbetet bör regleras. Att stärka arbetet med att hindra felaktiga utbetalningar och se till att befintliga resurser tilldelas dem som har behovet är ett steg i rätt riktning. Stadsledningskontoret anser att förslagen ger statliga myndigheter starkare verktyg medan kommuner riskerar att fortsatt sakna de möjligheter som behövs.

Stadsledningskontoret bedömer att utredningens förslag som avser kommuners möjligheter att hindra dessa brott kommer att bidra i viss utsträckning.

Stadsledningskontoret kan konstatera att stadens erfarenhet inom arbetet med både ekonomiskt bistånd och personlig assistans idag är att det saknas tillräckliga verktyg för att identifiera bidragsbrott där det finns misstanke. Stadsledningskontoret erfar att de som vill utnyttja möjligheten till bidragsbrott söker sig till de svaga länkarna i systemet. Det uppstår risk att brottsligheten flyttar från statliga bidrag till de kommunala. I utredningen nämns att det enligt Polismyndigheten finns risk för att kommunerna utsätts för bidragsbrott i högre utsträckning som konsekvens av att de beslutande myndigheterna har blivit bättre på att upptäcka bidragsbrott. Stadsledningskontoret bedömer att det riskerar en övervältning av kostnader för bidragsbrott från staten till kommunerna.

Stadsledningskontoret ser att arbetet med den nya lagstiftningen, lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, fortsatt behöver stärkas i staden samt kompletteras med ytterligare verktyg.

Stadsledningskontoret anser att förslagen i utredningen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten. Det är dessutom viktigt att de hanteras enligt de skydd som utredningen visar på eller föreslår.

Nedan följer de förslag med tillhörande synpunkter som stadsledningskontoret har fokuserat på utifrån kommunens uppdrag, enligt utredningens kapitelindelning.

7 Ett hållbart och effektivt brottsförebyggande arbete

7.3 Det brottsförebyggande arbetet bör regleras

Förslag: Regleringen om ansvar för brottsförebyggande arbete inom välfärdssystemens område ska gälla för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Bedömning: Det reglerade ansvaret för brottsförebyggande arbete bör inte omfatta arbetslöshetskassorna. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) ska i stället utöva tillsyn över hur arbetslöshetskassorna arbetar brottsförebyggande. IAF kommer med stöd av nuvarande regelverk att kunna utöva sådan tillsyn. Kommunerna bör heller inte omfattas av det reglerade ansvaret för brottsförebyggande arbete.

Utredningen menar att kommunens brottsförebyggande arbete redan regleras av lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Stadsledningskontoret ser att det pågår ett arbete inom kommunen utifrån den nya lagstiftningen men det är ännu i uppstart och behöver utvecklas. Stadsledningskontoret konstaterar även att välfärdsbrottslighet inte uttryckligen nämns i Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Stadsledningskontoret menar att det finns en risk att denna reglering inte är tillräcklig för att för att kommuner ska arbeta brottsförebyggande (BF) mot välfärdsbrottslighet i den utsträckning som krävs. Det är viktigt att fortsätta stärka och stödja kommunernas brottsförebyggande arbete och samarbeta med statliga myndigheter där det behövs. Kommuner kan komma att behöva ytterligare verktyg att

hindra bidragsbrott, för att kunna göra ett effektivare arbete. Det är viktigt att det motsvarar de statliga myndigheternas möjligheter så att det inte flyttar problemen och riskerar att bli en större fråga för kommuner att hantera när de statliga myndigheterna stärker sina möjligheter att minska bidragsbrotten.

7.11 Brå bör ansvara för att följa upp hur förordningen tillämpas

Förslag: Brå ska ansvara för uppföljningen av förordningens tillämpning. Regeringen bör ge Brå i uppdrag att utforma ett system för uppföljning av förordningens tillämpning på liknande sätt som för den årliga uppföljningen av brottsförebyggande arbete som myndigheten genomför.

Stadsledningskontoret anser att det är bra att Brå redan har i uppdrag att följa upp kommunernas brottsförebyggande arbete, och att utredningen föreslår att uppdraget även bör utökas till att tydligt omfatta kommunernas brottsförebyggande arbete på välfärdssystemens område. Detta behöver i så fall tydligt kommuniceras till kommunerna.

8 Robusta och enkla regelverk

8.2.4 En särskild gransknings- och stödfunktion bör inrättas

Bedömning: Regleringen om att särskilt beakta konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet inom välfärdssystemen, vägledning och stöd ska kompletteras med en särskild gransknings- och stödfunktion.

Stadsledningskontoret instämmer i bedömningen om en särskild granskning och stödfunktion. Det är angeläget att de lagar och regler som styr kommunens arbete granskas utifrån ett brottsförebyggande perspektiv på nationell nivå.

Stadsledningskontoret anser att det behöver säkerställas att kommunens perspektiv finns med i en sådan granskning/stödfunktion.

8.3.1 Befintliga regelverk bör bli robusta och enkla

Bedömning: Delar av de regelverk som styr välfärdssystemen är inte ändamålsenliga. Befintliga regelverk behöver ses över utifrån perspektivet robusta mot brott och enkla att förstå och tillämpa. Det gäller främst de förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen och som kommunerna och Migrationsverket administrerar. Även för övriga system finns det behov av en översyn, men där är problematiken mer enhetlig.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens övervägning om att ta fram en enhetlig reglering för här aktuella välfärdssystem. Stadsledningskontoret instämmer i att det kan finnas skäl att se över om inte specifika utredningsbefogenheter, uppgiftsskyldigheter och möjligheter att behandla personuppgifter för kontrolländamål på liknande sätt som i förvaltningslagen kan samlas i en och samma reglering. Stadsledningskontoret menar att det kan vara en fördel om kommuner och statliga myndigheter skulle kunna arbeta utifrån samma reglering.

8.3.2 Det bör tillsättas flera utredningar för att se över befintliga stöd- och förmånssystem

Förslag: Regeringen bör i särskild ordning tillsätta en eller flera utredningar med syfte att se över vissa av välfärdssystemens regelverk. Utredningarna bör överväga och lämna förslag om regelförbättringar i syfte att regelverken ska bli mer enhetliga, enkla och robusta mot brott. Förslagen bör stärka möjligheterna till att förebygga och motverka välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar.

Utredningarna bör som utgångspunkt tillsättas med särskilt fokus på förmåns- och stödsystem där det finns tillförlitliga skattningar av omfattande felaktiga utbetalningar som orsakas av sökande och där orsakerna till detta är klarlagt.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens förslag och menar att det finns kunskap inom kommuner om felaktiga utbetalningar inom både ekonomiskt bistånd samt personlig assistans. För båda insatserna finns det anledning att se över befintliga regelverk för att ge kommunen bättre möjligheter att identifiera och hindra brott inom välfärden/bidragsbrott. Det finns behov av att till exempel kunna göra oanmälda hembesök samt att få ökad tillgång till information från andra myndigheter för att bland annat kunna identifiera skenäktenskap och assistansers arbetstider.

9 Utökade möjligheter till uppgiftsinhämtning

9.4.1 Det bör införas en utökad utredningsbefogenhet avseende annan än den försäkrade

Bedömning: För att förebygga och motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska det införas en möjlighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att göra en förfrågan om annan än den försäkrade.

Stadsledningskontoret anser att även kommuner behöver kunna göra förfrågan om annan än den försäkrade eftersom andra personers omständigheter, agerande och interagerande med den försäkrade kan ha betydelse för rätten till ersättning. Fler och enkla möjligheter att få in underlag behövs än vad som finns idag. Det behöver till exempel bli enklare att kunna identifiera skenskilmässor vilket kan påverka rätten till ekonomiskt bistånd. Den som är i behov av stadens insatser kan bli utnyttjad av annan part och då behöver stadens utredningar kunna omfatta andra för att fånga den problematiken. Vid personlig assistans ser vi behov av att kunna kontrollera om den som anställs som assistent verkligen utför sitt uppdrag. Som framgått ovan finns behov av att kunna göra förfrågan om andra fysiska personer än försäkrade, exempelvis anhöriga till den försäkrade eller assistenter som utför personlig assistans.

9.5.1 Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet för vissa aktörer avseende juridiska personer

Bedömning: För att säkerställa korrekta beslutsunderlag och korrekta utbetalningar samt förebygga och motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, ska det för vissa aktörer införas en uppgiftsskyldighet i socialförsäkringsbalken gällande uppgifter om juridiska personer.

Stadsledningskontoret anser att så länge kommunen fortfarande fattar beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade så kan kommunen också att behöva utökade möjligheter att få uppgifter om en juridisk person, när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av personlig assistans enligt LSS.

9.6.1 Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet avseende annan fysisk person än den försäkrade

Bedömning: För att förebygga och motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska det för vissa aktörer införas en uppgiftsskyldighet avseende annan fysisk person än den försäkrade vid misstanke om felaktigheter.

Utredningens bedömning omfattar behoven hos Försäkringskassan. Här anser stadsledningskontoret att kommunen i samband med utredningar och uppföljningar i förhållande till ekonomiskt bistånd enligt SoL samt personlig assistans enligt LSS har behov av att ta del av uppgifter från vissa aktörer. Det kan finnas anledning att vidare utreda om det kan tillgodoses genom att införa en uppgiftsskyldighet avseende annan fysisk person än den försäkrade vid misstanke om felaktigheter.

9.7.1 Det bör införas en generell uppgiftsskyldighet vid misstanke om felaktigheter

Bedömning: För att förebygga och motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska det införas en generell uppgiftsskyldighet för banker och andra penninginrättningar vid misstanke om felaktigheter.

Stadsledningskontoret menar att även kommuner behöver tillgång till uppgifter från banker och andra penninginrättningar som avser en försäkrad, annan fysisk person eller en juridisk person. Uppgifterna skulle kunna underlätta i kommuners arbete med att utreda felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. I dag kan till exempel enskilda lämna in uppgifter om inkomst från en bank, men undanhålla uppgifter från andra banker. Kommuner skulle kunna behöva få in uppgifter om bland annat den enskildes tillgångar på sina samtliga bankkonton.

9.9.2 Utformningen av bestämmelsen

Förslag: Skatteverket ska till socialnämnden lämna uppgifter om arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen. De uppgifter som ska lämnas ut är följande: uppgifter per betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration, identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avse.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget och utredningens ställningstagande om att de som fattar beslut om förmåner behöver ha ett beslutsunderlag som är både tillräckligt och korrekt. Uppgifter bör dessutom hämtas från källor som i så stor utsträckning som möjligt kan förväntas innehålla korrekta uppgifter. Stadsledningskontoret menar däremot att förutom att det finns ett direkt behov av uppgiften om inkomst i socialnämndernas handläggning av ärenden om ekonomiskt bistånd så kan de behöva komma hanteringen av sjuklönersättningar inom personlig assistans tillgodo, så länge det fortfarande är en uppgift för kommunerna att hantera.

10 Återstående frågor avseende det administrativa sanktionssystemet

10.4.1 Ett sanktionsavgiftsregister bör inrättas

Förslag: För att hantera samordnad registrering av och information om beslut om sanktionsavgifter på välfärdssystemens område ska det inrättas ett gemensamt register över sanktionsavgifter på välfärdssystemens område, benämnt sanktionsavgiftsregistret.

Stadsledningskontoret instämmer i att om det införs ett sanktionsavgiftssystem, vilket Göteborgs Stad har ställt sig tveksamma till i svaret på i yttrande till remissen av delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott (SOU 2022:37) så behövs ett register inrättas. Administrationen i förhållande till registret behöver vara så enkel och liten som möjligt. Stadsledningskontoret förutsätter att i de delar som kommuner omfattas kommer att ske i digital form.

10.4.9 Uppgiftsskyldighet för beslutande myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor

Förslag: Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Migrationsverket, CSN, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna ska underrätta Utbetalningsmyndigheten om beslut om administrativa sanktionsavgifter på välfärdssystemens område. Underrättelsen ska innehålla de uppgifter som Utbetalningsmyndigheten behöver för att kunna administrera sanktionsavgiftssystemet. En allmän förvaltningsdomstol som prövar överklagande av ärenden om administrativ sanktionsavgift ska till Utbetalningsmyndigheten lämna uppgifter om domar och beslut i vilka domstolen meddelat, ändrat eller upphävt ett beslut om administrativ sanktionsavgift. Bestämmelser om uppgiftsskyldigheten ska tas in i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till Utbetalningsmyndigheten. Utbetalningsmyndigheten ska få föreskriva hur Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna ska fullgöra sin underrättelseskyldighet. Innan sådana föreskrifter meddelas ska Utbetalningsmyndigheten ge de aktörer som kommer att omfattas av föreskrifterna tillfälle att yttra sig.

Stadsledningskontoret anser att kommunernas skyldighet att underrätta utbetalningsmyndigheten kan komma att behöva förtydligas. Underrättelsen behöver ske digitalt på ett säkert och enkelt sätt samt generera så lite administration som möjligt. SKR skulle som utredningen lyfter fram vara en part i att samordna detta. Se tidigare svar från Göteborgs Stad på delbetänkandet, där svarade staden att sanktionsavgiftssystemet innebär nya arbetsuppgifter och ytterligare administration. I yttrandet uppskattades att administrationen kan generera större kostnader än vad sanktionerna inbringar.

10.4.11 Utlämnande av uppgifter från sanktionsavgiftsregistret

Förslag: I förordningen om personuppgiftsbehandling hos Utbetalningsmyndigheten ska bestämmelser tas in om att uppgifter i vissa fall ska lämnas ut från sanktionsavgiftsregistret. På begäran ska uppgifter lämnas ut till de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna i den utsträckning de behövs för handläggning av ärenden om administrativa sanktionsavgifter, i fråga om den som ärendet gäller. På begäran av Ekobrottsmyndigheten ska sådana uppgifter som behövs för att myndigheten ska kunna förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott lämnas ut. ESV ska få del av uppgifter från registret i den utsträckning som de behövs för myndighetens uppföljning av det administrativa sanktionssystemet. Enskilda ska på begäran få del av de uppgifter i sanktionsavgiftsregistret som berör honom eller henne. Någon uppgiftsskyldighet behövs inte för de olika verksamhetsdelarna inom Utbetalningsmyndigheten. SKR och Försäkringskassan bör gemensamt få i uppdrag av regeringen att undersöka möjligheterna att lämna ut uppgifter om beslutade sanktionsavgifter via SSBTEK (sammansatt bistjänst för ekonomiskt bistånd).

Stadsledningskontoret anser liksom utredningen att det är bra om information från sanktionsavgiftssystemet kan ske samlat via SSBTEK. Stadsledningskontoret anser liksom utredningen att regeringen bör ge SKR och Försäkringskassan i uppdrag att närmare undersöka möjligheterna att utlämna uppgifter om sanktionsavgifter genom SSBTEK. Stadsledningskontoret menar dessutom att det bör beaktas att detta system är anpassat till ekonomiskt bistånd och att uppgifter även kan behöva komma handläggare av personlig assistans samt bostadsanpassningsbidrag inom kommunen till godo.

11 Näringsförbud

11.5 Reglerna om näringsförbud bör inte ändras

Bedömning: Det saknas skäl att föreslå ändringar av reglerna om näringsförbud.

Stadsledningskontoret ser en utmaning med att som kommun se när assistansbolag får indraget tillstånd från IVO och VD för bolaget senare öppnar nytt bolag.

Stadsledningskontoret anser att det bör vara svårare för dessa enskilda att starta bolag samt större risk att utsättas för näringsförbud än vad det är i dag.

12 Bidragsspärr

12.2 Ett system med bidragsspärr bör införas

Bedömning: Det bör införas ett system med bidragsspärr på välfärdssystemens område.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning om att bidragsspärr bör införas eftersom det kan bidra i det brottsförebyggande arbetet för grövre bidragsbrott. Stadsledningskontoret anser att det är av största vikt att värna tilliten till välfärdssystemet och att resurser går till de som har behovet.

12.3 Vad systemet med bidragsspärr ska omfatta

Förslag: Systemet med bidragsspärr ska som utgångspunkt gälla samma förmåner och stöd som bidragsbrottslagen.

Stadsledningskontoret anser att eventuellt ytterligare utredning kan behövas för att analysera riskerna och möjligheter med att omfatta personlig assistans i beslut om bidragsspärr. Stadsledningskontoret anser att bidragsspärr kan vara ett sätt att förebygga bidragsbrott, så även inom personlig assistans där problemen är väl kända och kommunen har för få möjligheter att förhindra brott.

Stadsledningskontoret ser att kommunen fattar beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS i form av biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Här är det de beslut som omfattar ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans som kommer att kunna bli aktuella för bidragsspärr. Dessa beslut fattas i dag, dels för de som konstaterats endast ha assistans beviljad av kommunen enligt LSS, men även för de som väntar på beslut om assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken från Försäkringskassan. Det kan omfatta stora behov av stöd och generera miljonbelopp. I de fall bidragsspärr utfaller och den enskildes behov av stöd kvarstår och inte tillgodoses är det kommunen som ytterst ansvarig, enligt 2 kap § 1 SoL⁴ som har skyldighet att bistå den enskilde. Förutom lidande för den enskilde, kan det innebära att kommunen behöver bevilja ansökan om annan insats enligt LSS eller Socialtjänstlagen och de kostnader det medför. I de fall staten i form av Försäkringskassan har hela⁵ eller delar av ansvaret för personlig assistans som idag bedöms enligt LSS eller assistansersättning genom socialförsäkringsbalken så finns risker för överväldning av kostnader till kommunen.

---

⁴ 2 kap. Kommunens ansvar 1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

⁵ Se huvudmannaskapsutredningen.

12.5 Vem som ska få en bidragsspärr

Förslag: Den som har gjort sig skyldig till ett bidragsbrott, av så kallad normalgraden, eller grovt bidragsbrott ska meddelas en bidragsspärr.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens resonemang om skäl till förslaget som handlar om att någon som har gjort sig skyldig till bidragsbrott bör även kunna innefatta till exempel den som har gjort sig skyldig till medhjälp till någon annans bidragsbrott.

Stadsledningskontoret ser att enskilda med behov av stöd, liksom i vissa fall även den personliga assistenten, kommer i kläm när det finns en organisation i form av bland annat människohandel. Det vill säga import av enskild brukare med stödbehov och assistenter. Assistenterna får arbetstillstånd, men lönen omhändertas av annan. Brukare misstänkt i vissa fall ha blivit misshandlade för att behovet av assistans ska öka. En enskild med funktionsnedsättning kan komma i kläm när anhöriga och bolag för talan.

12.6.1 En bidragsspärr ska träffa i princip alla förmåner och stöd

Förslag: En beslutad bidragsspärr ska gälla för i stort sett alla förmåner och stöd enligt bidragsbrottslagen.

Stadsledningskontoret anser att här kan eventuellt ytterligare utredning behövas för att analysera riskerna och möjligheter med att omfatta personlig assistans i beslut om bidragsspärr.

12.6.2 Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen ska inte träffas av en bidragsspärr

Förslag: En bidragsspärr ska inte träffa ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Stadsledningskontoret menar att det i och med detta förslag finns risk för övervältring av kostnader från staten till kommun när enskilda utsätts för bidragsspärr och därmed inte har möjlighet att erhålla de spärrade inkomsterna via berörda bidrag. Enligt förslaget ska då den enskilde fortfarande, som det yttersta skyddet, ha möjlighet att ansöka om och kunna bli beviljad ekonomiskt bistånd. Det kan medföra fler ansökningar om ekonomiskt bistånd liksom eventuellt beviljat bistånd och utbetalning.

Utredningen menar att bidragsspärren inte ska träffa det ekonomiska biståndet får anses väga tyngre än det förhållandet att kommuner har problem med att det ekonomiska biståndet är utsatt för missbruk. Utredningen menar vidare att det får åtgärdas genom till exempel bättre kontroller. Stadsledningskontoret anser att här kan eventuellt ytterligare utredning behövas för att analysera riskerna och möjliga åtgärder för att stärka arbetet mot bidragsfusk gällande det ekonomiska biståndet i förhållande till bidragsspärr. Risken blir annars att detta utgör ett ”kryphål” med möjlighet att fortsätta med det fusk som idag finns. Stadsledningskontoret betonar i det sammanhanget vikten av att utreda möjligheten för kommuner att få tillräckligt starka resurser och verktyg, som bland annat oanmälda hembesök för att kunna genomföra verkningsfulla kontroller samt underlag som kan avslöja till exempel skenäktenskap och folkbokföringsbrott. Göteborgs Stad arbetar genom FUT handläggare med att minska de felaktiga utbetalningar som idag sker. Förslaget i utredningen kan innebära att det blir ökad belastning för dessa handläggare.

12.7.1 Spärrtidens längd

Förslag: En spärrtid ska bestämmas till lägst sex månader och högst tre år. Om det varit fråga om grovt bidragsbrott, ska spärrtiden bestämmas till lägst ett år.

Stadsledningskontoret anser att spärrtiden riskerar att vara för kort för att ge effekt.

12.9 Möjlighet till undantag från beslut om bidragsspärr

Förslag: Den som har meddelats en bidragsspärr ska efter ansökan kunna medges undantag från spärren för en viss förmån eller ett visst stöd, om det finns särskilda skäl. En fråga om undantag prövas av den myndighet, kommun eller arbetslöshetskassa som beslutar om den förmån eller det stöd som ansökan om undantag avser. Beslut om undantag överklagas i den ordning som gäller för den förmån eller det stöd som beslutet avser.

Stadsledningskontoret stödjer utredningens förslag om undantag från bidragsspärr och intentionen att möjligheten till undantag ska tillämpas restriktivt. Vad som ska vara grund för särskilda skäl är dock fortfarande otydligt och kan generera ökad arbetsmängd för kommunernas handläggning. Stadsledningskontoret betonar att den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter behöver följas, liksom de konventioner som särskilt ska skydda barnets och personer med funktionsnedsättnings rättigheter. Det innebär bland annat att ta hänsyn till barnets bästa vid bedömningen av om det finns särskilda skäl att medge undantag för bidragsspärr. Det ska göras en avvägning i förhållande till andra intressen, där barnets bästa ska beaktas som ett centralt skäl och väga tungt.

12.13.8 Utlämnande av uppgifter från bidragsspärrsregistret

Förslag: På begäran av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa ska uppgifter lämnas ut från bidragsspärrsregistret i den utsträckning de behövs för bedömning och kontroll i fråga om utbetalningar av förmåner och stöd. Enskilda ska på begäran få del av de uppgifter i bidragsspärrsregistret som berör honom eller henne. Någon uppgiftsskyldighet behövs inte för de olika verksamhetsdelarna inom Utbetalningsmyndigheten. SKR och Försäkringskassan bör gemensamt få i uppdrag av regeringen att undersöka möjligheterna att lägga in uppgifter om meddelade bidragsspärrar i SSBTEK (sammansatt bistånd för ekonomiskt bistånd).

Stadsledningskontoret anser att det är av vikt att information om bidragsspärr kan komma kommunen till del på ett snabbt och enkelt sätt. SSBTEK är en bra möjlighet vad gäller ekonomiskt bistånd men avseende personlig assistans är det inte möjligt i dagsläget.

13.1 Ikraftträdande

Förslag: Författningsförslag med anledning av systemet med administrativa sanktionsavgifter ska träda i kraft den 1 juli 2024. Författningsförslag som gäller brottsförebyggande arbete, robusta och enkla regelverk samt uppgiftsinhämtning ska träda i kraft den 1 januari 2025. Författningsförslag med anledning av systemet med bidragsspärr ska börja gälla den 1 januari 2026.

Stadsledningskontoret anser att det är för kort om tid för ikraftträdandet av sanktionssystemet. Det kommer att bli en utmaning för kommunen att hinna få kompetens i att handlägga ärenden om sanktionsavgifter samt göra eventuella justeringar i de digitala handläggningssystemen innan föreslaget datum.

Stadsledningskontoret anser att hänsyn av införandetiden av förslagen bör beaktas i relation till ett eventuellt ikraftträdande av förslagen i huvudmannaskapsutredningen som i betänkandet Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans, Ökad likvärdighet,

långsiktighet och kvalitet, SOU 2023:9, föreslagit att staten genom Försäkringskassan ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Förslagen föreslås gälla från 2026. Om dessa förslag genomförs enligt tidplan i föreliggande utredning så kommer det att innebära att kommuner kommer att behöva anpassa sig till nya förutsättningar under en viss tid i väntan på att huvudmannaskapet ändras. Det vore mer fördelaktigt om de går att samordna tidsmässigt. Stadsledningskontoret menar att övertagandet av huvudmannaskapet för personlig assistans från kommuner till stat bör ske skyndsamt.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Uppdraget

Vårt uppdrag har varit att se över möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. För att få en heltäckande bild har vi även inkluderat kommuner och arbetslöshetskassor i kartläggningen och förslagen. Syftet med översynen har varit att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering som kan minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i de ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av myndigheterna.

I vårt delbetänkande, som överlämnades till regeringen i juni 2022, behandlade vi i första hand processen från det att den beslutande aktören får en impuls om att en utbetalning kan vara felaktig, till dess att ett brott utreds och lagförs. Vi bedömde att de mest ändamålsenliga åtgärderna för att stärka hanteringen av bidragsbrott är att införa ett system med administrativa sanktionsavgifter och att flytta ansvaret för att utreda bidragsbrott till Ekobrottsmyndigheten. Den främsta åtgärden mot felaktiga utbetalningar och brott som begås mot välfärdssystemen är dock att förhindra och förebygga att fel och brott över huvud taget kan begås.

Vårt slutbetänkande är huvudsakligen inriktat på hur felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen kan förebyggas och bekämpas. Vi har genomgående haft en kunskapsbaserad brottsförebyggande ansats i vår kartläggning och analys och i våra överväganden och förslag. Genom de förslag som nu lämnas, tillsammans med de förslag vi redan har lämnat, är vår avsikt att presentera en effektiv, proportionerlig och ändamålsenlig helhetslösning för ett stärkt och samlat skydd av de gemensamma välfärdssystemen.

Kartläggning och överväganden

Välfärdssystemen består av olika förmåner och stöd och är en av grundbultarna i det svenska välfärdssamhället. De bidrar till att uppfylla människors rätt till social trygghet och till att minska fattigdom, exkludering och ojämlikhet, samtidigt som de stärker politisk stabilitet och social sammanhållning. Brott mot välfärdssystemen riskerar att urholka tilliten till systemen och hota förtroendet för välfärdssamhället. För att upprätthålla legitimiteten i välfärdssystemen och för att de ska uppfattas som trovärdiga och rättvisa krävs att rätt ersättning kommer rätt person och rätt företag till del. De beslutande myndigheternas uppskattningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar har dock visat att betydande summor betalas ut felaktigt varje år.

Under 2021 betalade staten ut totalt 728 miljarder kronor i olika förmåner och stöd som avser en enskild person. Ungefär 2 procent av dessa utbetalningar, cirka 14,6 miljarder kronor, bedömer Ekonomistyrningsverket (ESV) är felaktiga utifrån de studier av felaktiga utbetalningar som beslutande myndigheter genomfört. Den faktiska omfattningen av felaktiga utbetalningar är troligen ännu högre. De sökande orsakade 90 procent av det totalt uppskattade beloppet som betalades ut felaktigt. För merparten av felen som orsakats av sökande, 56 procent eller cirka 7,4 miljarder kronor, fanns misstankar om att brott låg bakom de felaktiga utbetalningarna.

Ekonomiska incitament i kombination med låg upptäcktsrisk ökar motivationen hos gärningspersoner att begå brott mot välfärdssystemen. Under 2021 upptäcktes och polisanmälades misstänkta bidragsbrott motsvarande 734 miljoner kronor. Det utgör endast 10 procent av det uppskattade beloppet för misstänkta bidragsbrott 2021. Skälen till att så få brott upptäcks och anmäls är flera. Det handlar om hur regelverken är konstruerade och benägenheten hos beslutande aktörer att anmäla misstänkta brott. Det kan i sin tur bero på de prioriteringar och resurser myndigheterna har, myndigheternas kunskap om brottsupplägg och orsakerna till brottsligheten, vilka metoder som används för att upptäcka brott och vilken effekt dessa får på brottsligheten.

Det har konstaterats att såväl den organiserade brottsligheten som den våldsbejakande extremismen utnyttjar svaga kontrollpunkter i välfärdssystemet och tillskansar sig offentliga medel. Inom de beslutande myndigheterna är upplevelsen att kriminella nätverk och organiserad

brottslighet i allt högre grad använder företag som brottsverktyg för att begå brott riktade mot välfärdssystemen. Stora belopp betalas också ut felaktigt för till exempel assistans eller nystartsjobb där något arbete inte har utförts. Det finns indikationer på att brottsuppläggen förändras och att otillåten påverkan, infiltration av myndigheter, dataintrång och manipulation av data och identiteter kommer att bli vanligare. Sådan brottslighet riskerar att vara systemhotande. Det är därmed motiverat att omedelbart vidta åtgärder riktade mot all typ av välfärdsbrottslighet för att bättre skydda välfärdssystemen.

Att de beslutande aktörerna och de brottsutredande myndigheterna har kunskap om och hanterar orsakerna till brottsligheten är avgörande för att komma till rätta med brott som begås mot välfärdssystemen. För att vidta effektiva åtgärder krävs ett strukturerat, kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Vår kartläggning visar att de beslutande aktörerna har goda kunskaper om orsakerna till felaktiga utbetalningar men att det finns stora variationer mellan aktörerna, både vad gäller vilka förutsättningar de har att arbeta brottsförebyggande och i vilken mån de arbetar strukturerat och kunskapsbaserat för att förebygga välfärdsbrott.

De regelverk som styr välfärdssystemen behöver ses som en helhet och vara enhetliga, enkla att tillämpa och robusta mot brott. Den som tar fram förslag till nya författningar på välfärdssystemens område bör ha kunskap om orsakerna till och riskerna för brottsliga angrepp och hur dessa kan undvikas. Vår kartläggning visar att lagstiftningen på området har kommit att bli ett svåröverskådligt lapptäcke som växt allt efter hand. Åtgärder har genomförts på vissa områden, men har medfört att de beslutande myndigheterna har fått olika förutsättningar för att förebygga brott mot välfärdssystemen. Kunskapen om betydelsen av regelverkens konstruktion kan i högre grad användas vid utformningen av nya bestämmelser och regelverk.

Många felaktiga utbetalningar skulle kunna förhindras om den myndighet som handlägger förmånen eller stödet kan hämta in uppgifter från eller kontrollera dem mot en säker källa. Vår kartläggning visar att de beslutande aktörerna inte i tillräcklig utsträckning har tillgång till uppgifter som behövs för att kunna fatta riktiga beslut, samtidigt som den attitydundersökning vi har låtit genomföra, visar att en majoritet av allmänheten har en positiv attityd till att det i större utsträckning inhämtas sådana uppgifter för att förhindra bidragsbrott. Dessutom trodde majoriteten av de som svarade på undersökningen

att beslutande aktörer redan inhämtar fler uppgifter än vad som är fallet.

Sedan bidragsbrottslagens (2007:612) införande år 2007 har flera förslag lämnats i syfte att öka myndigheternas möjligheter att bekämpa brott mot välfärdssystemen. Förslagen har dock tagit lång tid att genomföra eller så har frågorna utretts på nytt. I vissa fall har förslagen inte lett till någon åtgärd över huvud taget.

Regeringen har under senare år stärkt styrningen och bland annat infört ett mål för korrekta utbetalningar, föreskrivit ett krav på att risk- och omfattningsstudier ska genomföras, infört likalydande rapporteringskrav i de beslutande aktörernas regleringsbrev, inrättat Rådet för korrekta utbetalningar och beslutat att inrätta Utbetalningsmyndigheten. Vi bedömer dock att vidtagna åtgärder inte är tillräckliga för att komma åt problemen med brott som begås mot välfärdssystemen. Eftersom välfärdsbrott föranleder stora kostnader för samhället, i form av felaktiga utbetalningar och kostnader för beslutande, brottsutredande och rättskipande aktörer, kan brottsförebyggande åtgärder bidra till stora samhällsekonomiska vinster och framför allt till att upprätthålla välfärdssamhällets legitimitet. Det är inte något alternativ att lämna dagens situation oförändrad. Vi bedömer att fler åtgärder behöver vidtas som ger ökad kunskap, bättre beslutsunderlag, förbättrade verktyg och metoder för att stärka och skydda välfärdssystemen mot brottslighet och felaktiga utbetalningar.

Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen

Beslutande myndigheter får ett reglerat ansvar att förebygga välfärdsbrott

Vi föreslår att Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen får ett ansvar att förebygga brott mot välfärdssystemen. Ansvaret ska inbegripa bidragsbrottslighet men också annan brottslighet som riktas mot dessa välfärdssystem, till exempel brottslighet som innefattar manipulation av uppgifter och identiteter, dataintrång, otillåten påverkan och infiltration av myndigheter. Ansvaret ska regleras i en särskild förordning. Syftet med förordningen ska vara att säkerställa att de beslutande myndigheterna arbetar kunskapsbaserat, strukturerat, hållbart och effek-

tivt med att förebygga brott mot förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen och som respektive myndighet administrerar.

De beslutande myndigheterna ska kartlägga brottsligheten som riktas mot välfärdssystemen, dess orsaker och konsekvenserna för de förmåner och stöd som myndigheterna beslutar om. Resultatet ska sammanställas i en lägesbild. Utifrån lägesbilden ska de beslutande myndigheterna ta ställning till vilka åtgärder som behöver vidtas för att förebygga välfärdsbrott och sammanställa dessa i en åtgärdsplan. Lägesbilden och åtgärdsplanen ska uppdateras och följas upp minst vartannat år.

För att undvika ökad administration och dubbelarbete ska det brottsförebyggande arbetet integreras med annat analys- och planeringsarbete, till exempel arbetet i enlighet med förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll och uppgifter i enlighet med förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.

De beslutande myndigheterna bör erbjudas ett ändamålsenligt stöd för att det brottsförebyggande arbetet ska få genomslag och genomföras i verksamheten på ett effektivt sätt. Brottsförebyggande rådet (Brå) bör ge de beslutande aktörerna stöd i hur ett brottsförebyggande arbete ska bedrivas. Ekobrottsmyndigheten bör i sin tur stödja samtliga beslutande myndigheter genom att bidra med kunskap om hur ekonomisk brottslighet kan förebyggas. Stödet till de beslutande myndigheterna ska vara behovsanpassat, individuellt och praktisknära i den mening att arbetet ska leda till praktisk handling och ett effektivt resultat. För att kunna ge det stöd som eftersträvas bör regeringen ge Brå och Ekobrottsmyndigheten i uppdrag att tillsammans med ESV inventera vilka behov av stöd som de beslutande myndigheterna har.

En viktig beståndsdel i ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete är att det utförs i samverkan med andra berörda aktörer. Det kan till exempel handla om att aktörerna tillsammans kan skapa en helhetsbild över den totala brottsutvecklingen, identifiera systemövergripande risker, vidta gemensamma åtgärder eller utbyta erfarenheter och kunskap. Vi föreslår att samverkan om det brottsförebyggande arbetet bör äga rum inom ramen för det befintliga arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen och att ESV bör ansvara för samordningen.

Regeringen bör överväga att på sikt utvidga det reglerade brottsförebyggande ansvaret till att omfatta myndigheter som fungerar som

grindvakter för välfärdssystemen och till aktörer som betalar ut stöd som är riktade till företag och föreningar.

Enkla och robusta regelverk ska säkerställas

Vi föreslår att konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet på välfärdssystemens område alltid ska beaktas när regler utformas. Den kunskap som finns om orsakerna till brottslighet som har sin grund i regelverkens konstruktion ska vara en naturlig, integrerad del av arbetet med regelgivning och i konsekvensutredningar. En särskild funktion, Rådet mot välfärdsbrott, bör inrättas som ett särskilt beslutsorgan inom ESV. Funktionen ska granska regel-förslag så att dessa ger ett bättre skydd mot brott och olika brottsliga upplägg. Funktionen ska också ge praktiskt stöd och ta fram vägledande principer för regelgivning på området.

Vi föreslår även att regeringen tillsätter utredningar som på ett samlat sätt ser över befintliga regelverk så att alla beslutande aktörer får likartade förutsättningar och möjligheter att förebygga brott och felaktiga utbetalningar. Regelverken ska ses över utifrån perspektivet att de ska vara enkla, enhetliga och robusta mot välfärdsbrott. De beslutande myndigheterna bör få i uppdrag av regeringen att lämna underlag till behov av sådana utredningar med syfte att stärka regelverken mot välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar.

För att kunna möta behovet av enkla och robusta regelverk bör Regeringskansliet ha dedikerade resurser för att skyndsamt, samordnat och effektivt kunna hantera förslag om regelförändringar som kan förhindra brott riktade mot välfärdssystemen. En samordnande funktion bör därför inrättas vid Finansdepartementet och regleras i arbetsordning.

Utökade möjligheter att inhämta uppgifter

Vi föreslår att vissa beslutande aktörer ska få större möjligheter att hämta in uppgifter från andra aktörer än den enskilde som ett led i att förhindra att brott kan begås. Förslagen innebär att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att kunna inhämta uppgifter om en annan fysisk person än den försäkrade och även uppgifter om juridiska personer. Vi föreslår också utökade möjligheter för

dess myndigheter att inhämta uppgifter från banker när det finns misstanke om felaktigheter. Vi föreslår även att kommunerna ska kunna inhämta vissa uppgifter om inkomst från Skatteverket.

Genom att berörda myndigheter och kommuner i större utsträckning kan inhämta uppgifter direkt från andra aktörer än den enskilde som vill ta del av en förmån, kan felaktiga utbetalningar som har sin grund i att enskilda avsiktligt lämnar oriktiga uppgifter eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden förhindras. Även oavsiktliga fel som enskilda gör på grund av att de inte förstår vilka uppgifter som ska lämnas kan förhindras.

En utökad uppgiftsinhämtning kan medföra att riskerna för kränkning av enskildas personliga integritet ökar. Personuppgifter kommer att behöva behandlas i större utsträckning och på olika sätt, i vissa fall avseende personer som inte själva ansökt om någon förmån. Personuppgiftsbehandlingen syftar dock till att tillgodose ett viktigt allmänt intresse – att rätt ersättning ska gå till rätt person och företag – och kommer att omfattas av skyddsåtgärder. Behovet av att behandla dessa personuppgifter bedöms stå i proportion till det ingrepp i den personliga integriteten som behandlingen kan innebära för den enskilde.

Ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter införs

I vårt delbetänkande lämnade vi förslag om ett administrativt sanktionsavgiftssystem. Vi föreslår nu att det inrättas ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter och att registret administreras av Utbetalningsmyndigheten. Sanktionsavgiftsregistret ska i första hand regleras i den lag om behandling av personuppgifter som ska gälla för Utbetalningsmyndigheten och i tillhörande förordning.

De som beslutar om sanktionsavgifter ska underrätta Utbetalningsmyndigheten om besluten så att uppgifter kan tas in i sanktionsavgiftsregistret. Registret ska bland annat få innehålla uppgifter om vem som fått en sanktionsavgift, hur stor den var och för vilken förmån eller vilket stöd som avgiften beslutades. Utbetalningsmyndigheten ska få behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att kunna administrera registret. Uppgifter i sanktionsavgiftsregistret ska omfattas av sekretess och får bara lämnas ut på begäran av vissa aktörer och av den som förekommer i registret. Behovet av att behandla personuppgifter i sanktionsavgiftsregistret bedöms stå i proportion till det

ingrepp i den personliga integriteten som behandlingen kan innebära för den enskilde.

Vi lämnar också förslag som möjliggör tillsyn över handläggningen av ärenden om sanktionsavgifter. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) ska få tillgång till uppgifter från arbetslöshetskassorna som inspektionen behöver för att kunna föra det allmänna talan i domstol angående en arbetslöshetskassas beslut om sanktionsavgift.

Ett system med bidragsspärr införs

Vi föreslår att det införs ett system med bidragsspärr på välfärdsystemens område som i allt väsentligt omfattar samma typer av förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. Systemet ska regleras i en ny lag, lagen om bidragsspärr på välfärdssystemens område. Bidragsspärren utformas som en särskild rättsverkan av brott.

Den som av allmän domstol döms eller av åklagare meddelas ett strafföreläggande för bidragsbrott av så kallad normalgraden eller grovt bidragsbrott ska meddelas en bidragsspärr. En spärrtid på mellan sex månader och tre år, eller minst ett år vid grovt bidragsbrott, ska bestämmas utifrån förhållandena kring brottet. Spärrtiden börjar gälla från det att beslutet om bidragsspärr får laga kraft. En meddelad bidragsspärr träffar samtliga förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen med undantag för ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Den som har fått en bidragsspärr hindras från att ta del av sådana förmåner och stöd från det allmänna som träffas av spärren.

Det finns möjlighet för den som meddelats en bidragsspärr att hos den myndighet, kommun eller arbetslöshetskassa som beslutar om en förmån eller ett stöd ansöka om undantag för förmånen eller stödet. För att beviljas ett sådant undantag krävs särskilda skäl, vilket innebär att undantagsmöjligheten ska tillämpas restriktivt. Uppgifter om meddelade bidragsspärrar ska – på motsvarande sätt som för beslut om administrativa sanktionsavgifter – samlas i ett register som administreras av Utbetalningsmyndigheten. Den personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att hantera systemet med bidragsspärr be-

döms stå i rimlig proportion till det intrång det kan innebära för den enskilde.

Vi bedömer att det kan bli fråga om mellan 200 och 250 meddelade bidragsspärrar per år. Om systemet med administrativa sanktionsavgifter inte införs kan det förväntas bli betydligt fler.

Konsekvenserna av våra förslag i slutbetänkandet

Vi bedömer att våra förslag kommer att leda till att välfärdsbrottsligheten minskar. Genom ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbetssätt får myndigheterna en aktuell lägesbild över brottsligheten och kan agera snabbare och mer kraftfullt mot olika brottsliga upplägg. Med enhetliga, robusta och enkla regelverk minskar möjligheten att lämna oriktiga uppgifter och inte anmäla ändrade förhållanden när så krävs. En mer omfattande uppgiftsinhämtning leder till att uppgifter kan hämtas från en tillförlitlig källa och ökar risken för upptäckt. En ökad upptäcktsrisk i kombination med en ytterligare sanktion mot ett begånget brott i form av en bidragsspärr, kan få enskilda att avhålla sig från att begå bidragsbrott.

Kostnaderna för att genomföra våra förslag i slutbetänkandet uppgår till 36,1 miljoner kronor för löpande kostnader och 132,2 miljoner för utveckling av nya it-stöd. De största utvecklingskostnaderna är kopplade till sanktionsavgiftsregistret och systemet med bidragsspärr med 20 miljoner kronor respektive 112,2 miljoner kronor.

De totala kostnaderna för samtliga av våra förslag i slutbetänkandet kan ställas i relation till de besparingar som förslagen skulle kunna medföra för statskassan. Även om det bara skulle bli en förhållandevis liten preventiv effekt i form av minskade felaktiga utbetalningar orsakade av enskilda om exempelvis 5 procent skulle det leda till en uppskattad besparing på 650 miljoner kronor. Till detta kommer alla andra samhällsvinster som ett minskat antal välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar medför för samhället.

Stärkt skydd av välfärdssystemen från ansökan till lagföring

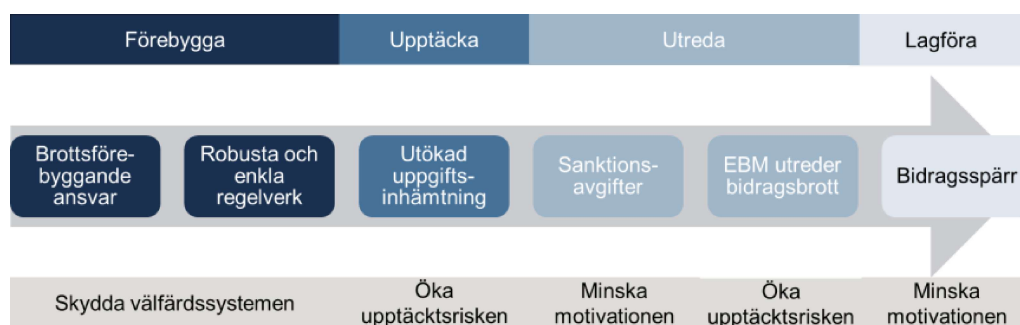
Vi har eftersträvat att föreslå åtgärder som har ett konkret syfte att motverka grundorsakerna till att det kan begås bidragsbrott och andra brott mot välfärdssystem som omfattas av bidragsbrottslagen. Vår utgångspunkt har också varit att förslagen ska leda till handling och operativa åtgärder och ett effektivare arbete mot välfärdsbrott. Syftet med de åtgärder som vi föreslår – i delbetänkandet och slutbetänkandet – är att skapa ett starkare skydd för välfärdssystemen, stärka kontrollen, öka upptäcktsrisken och minska motivationen hos gärningspersoner att begå välfärdsbrott.

Genom att

- de beslutande aktörerna får ett tydligare ansvar att förebygga välfärdsbrott,
- regelverken för att skydda välfärdssystemen stärks,
- de beslutande aktörerna får utökade möjligheter att inhämta uppgifter,
- det införs ett system med administrativa sanktionsavgifter,
- ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas över till Ekobrottsmyndigheten, och
- det införs ett system med bidragsspärr

kommer det samlade skyddet av välfärdssystemen att stärkas betydligt. Åtgärderna innebär förstärkningar i hela kedjan med att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra brott riktade mot välfärdssystemen.

Figur 1   **Våra förslag**

Källa: Egen bearbetning.

Datum: 2023-11-17

Socialdepartementet

Diarienummer: SLK-2023-00824

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sf@regeringskansliet.se
carolin.jarlehag@regeringskansliet.se
Diarienummer: S2023/02576

Göteborgs Stad yttrande över Remiss från Socialdepartementet - betänkandet Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)

Yttrande

Göteborgs Stad har getts möjlighet att yttra sig över betänkandet Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52). Utredningen handlar i stort om att stärka de statliga myndigheternas arbete med att motverka bidragsbrott inom välfärdsområdet. Göteborgs Stad har fokuserat på att bedöma och ge synpunkter på de förslag som berör kommunen som mest, särskilt i avseende personlig assistans enligt LSS samt ekonomiskt bistånd enligt SoL.

Inom Göteborgs Stads verksamhet för personlig assistans har uppmärksamats olika former att utmaningar som bland annat otillräckliga möjligheter till kontroll av identitet av den enskilde samt av ombud, misstankar om falska eller felaktiga intyg, att inte kunna utföra oanmälda hembesök för att kontrollera för till exempel simulerat stödbehov, misstankar om att utförare redovisar till både Försäkringskassa och kommun samt att assistansanordnare som får indraget tillstånd öppnar nytt bolag. Förvaltningen arbetar utifrån sina förutsättningar med dessa utmaningar men behöver bättre verktyg. I dag har fyra socialförvaltningar som handlägger ekonomiskt bistånd också i uppdrag att arbeta strukturerat med att utreda misstänkt felaktiga utbetalningar inom ekonomiskt bistånd, FUT. Där arbetar handläggare med särskilt fokus på detta uppdrag. De ser utmaningar som handlar bland annat om sekretess vad gäller att inhämta eller lämna ut information i förhållande till andra myndigheter, begränsningar gällande möjligheten att få pengar åter från den enskilde samt begränsningar i utredningskapacitet hos polisen i samband med att kommunen gjort polisanmälan.

Sammanfattningsvis instämmer Göteborgs Stad i att det brottsförebyggande arbetet bör regleras. Att stärka arbetet med att hindra felaktiga utbetalningar, och se till att befintliga resurser tilldelas de som har behovet är ett steg i rätt riktning. Göteborgs Stad anser att förslagen ger statliga myndigheter stärkare verktyg medan kommuner riskerar att fortsatt sakna de möjligheter som behövs. Göteborgs Stad bedömer att utredningens förslag som avser kommuners möjligheter att hindra dessa brott kommer att bidra i viss utsträckning. Göteborgs Stad kan konstatera att stadens erfarenhet i dag inom arbetet med både ekonomiskt bistånd samt personlig assistans är att det saknas tillräckliga verktyg för att identifiera bidragsbrott där det finns misstanke. Göteborgs Stad erfar att de som vill utnyttja möjligheten till bidragsbrott söker sig till de svaga länkarna i systemet. Det

riskerar att brottsligheten flyttar från statliga bidrag till de kommunala. I utredningen nämns att det enligt Polismyndigheten finns risk för att kommunerna utsätts för bidragsbrott i högre utsträckning medan ledning av att de beslutande myndigheterna har blivit bättre på att upptäcka bidragsbrott. Göteborgs Stad bedömer att det riskerar en överväldning av kostnader för bidragsbrott från staten till kommunerna.

Göteborgs Stad anser att förslagen i utredningen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten. De är dessutom viktigt att de hanteras enligt de skydd som utredningen visar på eller föreslår.

Nedan följer de synpunkter som Göteborgs Stad har utifrån kommunens uppdrag, enligt utredningens kapitelindelning.

7 Ett hållbart och effektivt brottsförebyggande arbete

7.3 Det brottsförebyggande arbetet bör regleras

Utredningen menar att kommunens brottsförebyggande arbete redan regleras av lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. I Göteborgs Stad pågår ett arbete utifrån den nya lagstiftningen, men det är ännu i uppstart och behöver utvecklas. Göteborgs Stad konstaterar att välfärdsbrottslighet inte uttryckligen nämns i Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Göteborgs Stad menar att det finns en risk att denna reglering inte är tillräcklig för att för att kommuner ska arbeta brottsförebyggande (BF) mot välfärdsbrottslighet i den utsträckning som krävs. Vidare anser Göteborgs Stad att det är viktigt att fortsätta stärka och stödja kommunernas brottsförebyggande arbete och samarbeta med statliga myndigheter där det behövs. Kommuner kan komma att behöva ytterligare verktyg att hindra bidragsbrott, för att kunna göra ett effektivare arbete. Det är viktigt att det motsvarar de statliga myndigheternas möjligheter så att det inte flyttar problemen och riskerar att bli en större fråga för kommuner att hantera när de statliga myndigheterna stärker sina möjligheter att minska bidragsbrotten.

7.11 Brå bör ansvara för att följa upp hur förordningen tillämpas

Göteborgs Stad anser att det är bra att Brå redan har i uppdrag att följa upp kommunernas brottsförebyggande arbete, och att utredningen föreslår att uppdraget även bör utökas till att tydligt omfatta kommunernas brottsförebyggande arbete på välfärdssystemens område. Detta behöver i så fall tydligt kommuniceras till kommunerna.

8 Robusta och enkla regelverk

8.2.4 En särskild gransknings- och stödfunktion bör inrättas

Göteborgs Stad instämmer i bedömningen om en särskild gransknings och stödfunktion. Det är angeläget att de lagar och regler som styr kommunens arbete granskas utifrån ett brottsförebyggande perspektiv på nationell nivå. Göteborgs Stad anser att det behöver säkerställas att kommunens perspektiv finns med i en sådan gransknings- och stödfunktion.

8.3.1 Befintliga regelverk bör bli robusta och enkla

Göteborgs Stad instämmer i utredningens övervägning om att ta fram en enhetlig reglering för här aktuella välfärdssystem. Göteborgs Stad instämmer i att det kan finnas skäl att se över om inte specifika utredningsbefogenheter, uppgiftsskyldigheter och möjligheter att behandla personuppgifter för kontrolländamål på liknande sätt som i förvaltningslagen kan samlas i en och samma reglering. Göteborgs Stad menar att det kan vara en fördel om kommuner och statliga myndigheter skulle kunna arbeta utifrån samma reglering.

8.3.2 Det bör tillsättas flera utredningar för att se över befintliga stöd- och förmånssystem

Göteborgs Stad instämmer i utredningens förslag och menar att det finns kunskap inom kommuner om felaktiga utbetalningar inom både ekonomiskt bistånd samt personlig assistans. För båda insatserna finns det anledning att se över befintliga regelverk för att ge kommunen bättre möjligheter att identifiera och hindra brott inom välfärden, som bidragsbrott. Det finns behov av att till exempel kunna göra oanmälda hembesök samt att få ökad tillgång till information från andra myndigheter för att bland annat kunna identifiera skenäktenskap och assistansers arbetstider.

9 Utökade möjligheter till uppgiftsinhämtning

9.4.1 Det bör införas en utökad utredningsbefogenhet avseende annan än den försäkrade

Göteborgs Stad anser att även kommuner behöver kunna göra förfrågan om annan än den försäkrade eftersom andra personers omständigheter, agerande och interagerande med den försäkrade kan ha betydelse för rätten till ersättning. Det behövs fler och enkla möjligheter att få in underlag än vad som finns idag. Det behöver till exempel bli enklare att kunna identifiera skenskilmässor vilket kan påverka rätten till ekonomiskt bistånd. Den som är i behov av stadens insatser kan bli utnyttjad av annan part och då behöver stadens utredningar kunna omfatta andra för att fånga den problematiken. Vid personlig assistans ser Göteborgs Stad behov av att kunna kontrollera om den som anställs som assistent verkligen utför sitt uppdrag. Som framgått ovan finns behov av att kunna göra förfrågan om andra fysiska personer än försäkrade, exempelvis anhöriga till den försäkrade eller assistenter som utför personlig assistans.

9.5.1 Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet för vissa aktörer avseende juridiska personer

Göteborgs Stad anser att så länge kommunen fortfarande fattar beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade så kan kommunen också att behöva utökade möjligheter att få uppgifter om en juridisk person, när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av personlig assistans enligt LSS.

9.6.1 Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet avseende annan fysisk person än den försäkrade

Utredningens bedömning omfattar behoven hos Försäkringskassan men Göteborgs Stad anser att kommunen i samband med utredningar och uppföljningar i förhållande till ekonomiskt bistånd enligt SoL och personlig assistans enligt LSS har behov av att ta del av uppgifter från vissa aktörer. Det kan finnas anledning att vidare utreda om det kan tillgodoses genom att införa en uppgiftsskyldighet avseende annan fysisk person än den försäkrade vid misstanke om felaktigheter.

9.7.1 Det bör införas en generell uppgiftsskyldighet vid misstanke om felaktigheter

Göteborgs Stad menar att även kommuner behöver tillgång till uppgifter från banker och andra penninginrättningar som avser en försäkrad, annan fysisk person eller en juridisk person. Uppgifterna skulle kunna underlätta i kommuners arbete med att utreda felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. I dag kan till exempel enskilda lämna in uppgifter om inkomst från en bank, men undanhålla uppgifter från andra banker. Kommuner skulle kunna behöva få in uppgifter om bland annat den enskildes tillgångar på sina samtliga bankkonton.

9.9.2 Utformningen av bestämmelsen

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget och utredningens ställningstagande om att de som fattar beslut om förmåner behöver ha ett beslutsunderlag som är både tillräckligt och korrekt. Uppgifter bör dessutom hämtas från källor som i så stor utsträckning som möjligt kan förväntas innehålla korrekta uppgifter. Göteborgs Stad menar däremot att förutom att det finns ett direkt behov av uppgiften om inkomst i socialnämndernas handläggning av ärenden om ekonomiskt bistånd så kan de behöva komma hanteringen av sjuklöneersättningar inom personlig assistans tillgodo, så länge det fortfarande är en uppgift för kommunerna att hantera.

10 Återstående frågor avseende det administrativa sanktionssystemet

10.4.1 Ett sanktionsavgiftsregister bör inrättas

Göteborgs Stad instämmer i att om det införs ett sanktionsavgiftssystem, vilket staden har ställt sig tveksamma till i svarat på i yttrande till remissen av delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott (SOU 2022:37), så behövs ett register inrättas.

Administrationen i förhållande till registret behöver vara så enkel och liten som möjligt. Göteborgs Stad förutsätter att de delar som kommuner omfattas av kommer att ske i digital form.

10.4.9 Uppgiftsskyldighet för beslutande myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor

Göteborgs Stad anser att kommunernas skyldighet att underrätta utbetalningsmyndigheten kan komma att behöva förtydligas. Underrättelsen behöver ske digitalt på ett säkert och enkelt sätt samt generera så lite administration som möjligt. SKR skulle som utredningen lyfter fram vara en part i att samordna detta. Se tidigare svar från Göteborgs Stad på delbetänkandet, där svarade staden att sanktionsavgiftssystemet innebär nya arbetsuppgifter och ytterligare administration. I yttrandet uppskattades att administrationen kan generera större kostnader än vad sanktionerna inbringar.

10.4.11 Utlämnande av uppgifter från sanktionsavgiftsregistret

Göteborgs Stad anser liksom utredningen att det är bra om information från sanktionsavgiftssystemet kan ske samlat via SSBTEK. Göteborgs Stad anser liksom utredningen att regeringen bör ge SKR och Försäkringskassan i uppdrag att närmare undersöka möjligheterna att utlämna uppgifter om sanktionsavgifter genom SSBTEK. Göteborgs Stad menar dessutom att det bör beaktas att detta system är anpassat till ekonomiskt bistånd och att uppgifter även kan behöva komma handläggare av personlig assistans samt bostadsanpassningsbidrag inom kommunen till godo.

11 Näringsförbud

11.5 Reglerna om näringsförbud bör inte ändras

Göteborgs Stad ser en utmaning med att som kommun se när assistansbolag får indraget tillstånd från IVO och VD för bolaget senare öppnar nytt bolag. Göteborgs Stad anser att det bör vara svårare för dessa enskilda att starta bolag samt större risk att utsättas för näringsförbud än vad det är i dag.

12 Bidragsspärr

12.2 Ett system med bidragsspärr bör införas

Göteborgs Stad instämmer i utredningens bedömning om att bidragsspärr bör införas eftersom det kan bidra i det brottsförebyggande arbetet för grövre bidragsbrott. Göteborgs Stad anser att det är av största vikt att värna tilliten till välfärdsystemet och att resurser går till de som har behovet.

12.3 Vad systemet med bidragsspärr ska omfatta

Göteborgs Stad anser att eventuellt ytterligare utredning kan behövas för att analysera riskerna och möjligheter med att omfatta personlig assistans i beslut om bidragsspärr. Göteborgs Stad anser att bidragsspärr kan vara ett sätt att förebygga bidragsbrott, så även inom personlig assistans där problemen är väl kända och kommunen har för få möjligheter att förhindra brott.

Göteborgs Stad ser att kommunen fattar beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS i form av biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Här är det de beslut som omfattar ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans som kommer att kunna bli aktuella för bidragsspärr. Dessa beslut fattas i dag, dels för de som konstaterats endast ha assistans beviljad enligt

LSS av kommunen men även för de som väntar på beslut från Försäkringskassan om assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken. Det kan omfatta stora behov av stöd och generera miljonbelopp. I de fall bidragsspärr utfaller och den enskildes behov av stöd kvarstår och inte tillgodoses är det kommunen som ytterst ansvarig, enligt 2 kap § 1 SoL¹ som har skyldighet att bistå den enskilde. Förutom lidande för den enskilde, kan det innebära att kommunen behöver bevilja ansökan om annan insats enligt LSS eller SoL och de kostnader det medför. I de fall staten i form av Försäkringskassan har hela² eller delar av ansvaret för personlig assistans som idag bedöms enligt LSS eller assistansersättning genom socialförsäkringsbalken så finns risker för överväldning av kostnader till kommunen.

12.5 Vem som ska få en bidragsspärr

Göteborgs Stad instämmer i utredningens resonemang om skäl till förslaget som handlar om att någon som har gjort sig skyldig till bidragsbrott bör även kunna innefatta till exempel den som har gjort sig skyldig till medhjälp till någon annans bidragsbrott.

Göteborgs Stad ser att enskilda med behov av stöd, liksom i vissa fall även den personliga assistenten, kommer i kläm när det finns en organisation i form av bland annat människohandel. Det vill säga import av enskild brukare med stödbehov och assistenter. Assistenterna får arbetstillstånd, men lönen omhändertas av annan. Brukare misstänkt i vissa fall ha blivit misshandlade för att behovet av assistans ska öka. En enskild med funktionsnedsättning kan komma i kläm när anhöriga och bolag för talan.

12.6.1 En bidragsspärr ska träffa i princip alla förmåner och stöd

Göteborgs Stad anser att här kan eventuellt ytterligare utredning behövas för att analysera riskerna och möjligheter med att omfatta personlig assistans i beslut om bidragsspärr.

12.6.2 Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen ska inte träffas av en bidragsspärr

Göteborgs Stad menar att det i och med detta förslag finns risk för övervältring av kostnader från staten till kommun när enskilda utsätts för bidragsspärr och därmed inte har möjlighet att erhålla de spärrade inkomsterna via berörda bidrag. Enligt förslaget ska då den enskilde fortfarande, som det yttersta skyddet, ha möjlighet att ansöka om och kunna bli beviljad ekonomiskt bistånd. Det kan medföra fler ansökningar om ekonomiskt bistånd liksom eventuellt ökade kostnader för beviljat bistånd och utbetalning.

Utredningen menar att bidragsspärren inte ska träffa det ekonomiska biståndet får anses väga tyngre än det förhållandet att kommuner har problem med att det ekonomiska biståndet är utsatt för missbruk. Utredningen menar vidare att det får åtgärdas genom till exempel bättre kontroller. Göteborgs Stad anser att här kan eventuellt ytterligare utredning behövas för att analysera riskerna och möjliga åtgärder för att stärka arbetet mot bidragsfusk gällande det ekonomiska biståndet i förhållande till bidragsspärr. Risken blir annars att detta utgör ett ”kryphål” med möjlighet att fortsätta med det fusk som idag finns. Göteborgs Stad betonar i det sammanhanget vikten av att utreda möjligheten för

---

¹ 2 kap. Kommunens ansvar 1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

² Se huvudmannaskapsutredningen.

kommuner att få tillräckligt starka resurser och verktyg, som bland annat oanmälda hembesök för att kunna genomföra verkningsfulla kontroller samt underlag som kan avslöja till exempel skenäktenskap och folkbokföringsbrott. Göteborgs Stad arbetar genom FUT handläggare med att minska de felaktiga utbetalningar som idag sker. Förslaget i utredningen kan innebära att det blir ökad belastning för dessa handläggare.

12.7.1 Spärrtidens längd

Göteborgs Stad anser att spärrtiden riskerar att vara för kort för att ge effekt.

12.9 Möjlighet till undantag från beslut om bidragsspärr

Göteborgs Stad stödjer utredningens förslag om undantag från bidragsspärr och intentionen att möjligheten till undantag ska tillämpas restriktivt. Vad som ska vara grund för särskilda skäl är dock fortfarande otydligt och kan generera ökad arbetsmängd för kommunernas handläggning. Göteborgs Stad betonar att den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter behöver följas, liksom de konventioner som särskilt ska skydda barnets och personer med funktionsnedsättnings rättigheter. Det innebär bland annat att ta hänsyn till barnets bästa vid bedömningen av om det finns särskilda skäl att medge undantag för bidragsspärr. Det ska göras en avvägning i förhållande till andra intressen, där barnets bästa ska beaktas som ett centralt skäl och väga tungt.

12.13.8 Utlämnande av uppgifter från bidragsspärrsregistret

Göteborgs Stad anser att det är av vikt att information om bidragsspärr kan komma kommunen till del på ett snabbt och enkelt sätt. SSBTEK är en bra möjlighet vad gäller ekonomiskt bistånd men avseende personlig assistans är det inte möjligt i dagsläget.

13.1 Ikraftträdande

Göteborgs Stad anser att det är för kort om tid för ikraftträdandet av sanktionssystemet. Det kommer att bli en utmaning för kommunen att hinna få kompetens i att handlägga ärenden om sanktionsavgifter samt göra eventuella justeringar i de digitala handläggningssystemen innan föreslaget datum.

Göteborgs Stad anser att hänsyn av införandetiden av förslagen bör beaktas i relation till ett eventuellt ikraftträdande av förslagen i huvudmannaskapsutredningen som i betänkandet Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans, Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet, SOU 2023:9, föreslagit att staten genom Försäkringskassan ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Förslagen föreslås gälla från 2026. Om dessa förslag genomförs enligt tidplan i föreliggande utredning så kommer det att innebära att kommuner kommer att behöva anpassa sig till nya förutsättningar under en viss tid i väntan på att huvudmannaskapet ändras. Det vore mer fördelaktigt om de går att samordna tidsmässigt.

Göteborgs Stads kommunstyrelse